

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Radovan Biesik

Využitie tabletov pri príprave a realizácii dejepisnej exkurzie

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Trenčín

2015

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Radovan Biesik

Kontakt na autora: Základná škola, Štúrova 18, Myjava 907 01
radovan.biesik@gmail.com

Názov OPS/OSO: Využitie tabletov pri príprave a realizácii dejepisnej exkurzie

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2015
XV. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Miroslav Lauš

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Dejepisná exkurzia, fázy dejepisnej exkurzie, príprava exkurzie, realizácia exkurzie, vyhodnotenie exkurzie, tablety na dejepisnej exkurzii, výsledky exkurzie.

Anotácia

Práca je zameraná na skúsenosť s využitím dotykových zariadení – tabletov na dejepisnej exkurzii. Je určená kolegom, ktorí majú záujem zatraktívniť vyučovanie dejepisu na základnej i strednej škole, doplniť ho o obľúbenú organizačnú formu a zapojiť modernú techniku, ktorej používanie je žiakom veľmi blízke. V prvej kapitole sú uvedené základné teoretické východiská k exkurzii a metódy používané pri príprave, realizácii a vyhodnotení. Jadro práce tvorí podrobný opis príprav exkurzie, práce žiakov na exkurzii a jej záverečného vyhodnotenia. Záver predostiera výsledky, ktoré sa podarilo dosiahnuť takto pripravenou exkurziou.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Učme sa učiť využívaním tabletov a interaktívnej techniky

1450/2015 – KV

Využívanie informačno-komunikačných technológií vo vyučovaní

52/2010 - KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ K EXKURZII AKO ORGANIZAČNEJ FORME	6
1.1 Exkurzia	6
1.2 Metódy využívané pri príprave a realizácii exkurzie	9
2 PRÍPRAVA, REALIZÁCIA A VYHODNOTENIE TEMATICKEJ DEJEPISNEJ EXKURZIE S VYUŽITÍM TABLETOV.....	12
2.1 Príprava exkurzie	12
2.2 Realizácia exkurzie	16
2.3 Vyhodnotenie a výsledky exkurzie	22
ZÁVER	25
ZOZNAM PRÍLOH	28

ÚVOD

Dejepis je bezpochyby náročný vyučovací predmet a vyvolať záujem žiakov oň je ťažká úloha. Vzťah detí k dejinám sa začína formovať už na prvom stupni v predmete Vlastiveda, ale s reálnym dejepisom prichádzajú do kontaktu až žiaci 5. ročníka základnej školy. Vtedy si deti urobia prvý obraz o predmete a vybudujú si k nemu aj vzťah. Záleží najmä na osobnosti a schopnostiach učiteľa, či ten vzťah bude pozitívny alebo negatívny.

Všeobecný obraz o predmete dejepis výstižne opísala kolegyňa z odboru v úvode svojho článku: „Pre mnohých je dejepis telefónnym zoznamom mien a dátumov. Predmet, čo sa papagájuje spamäti.“¹ Ako zmeniť takéto vnímanie predmetu, ktorý má formovať postoje na základe uvedomovania si chýb našich predkov? Ako zvýšiť záujem žiakov o dejiny a zmeniť zaužívaný stereotyp memorovania sa rokov a udalostí k nim?

Na Základnej škole v Myjave učím piaty rok a nastúpil som hneď po skončení štúdia na vysokej škole. Hneď v prvom roku som dostal triednictvo a dnes sú moji žiaci deviataci. Trieda 9.C sa radí k prospechovo slabým triedam, kde sa k malým pokrokom dostávame s veľkým úsilím. V tejto triede učím dejepis od piateho ročníka. V čase prechodu týchto žiakov na druhý stupeň fungovalo pomerne nešťastné delenie do tried piateho ročníka. Keďže sme športová škola, do vtedajšej 5.A sa vyberali futbalové a basketbalové talenty. Trieda B sa naplnila žiakmi s nadaním na cudzie jazyky a dnes patrí k najlepším triedam v škole. Do triedy C sa dostali všetci ostatní, čo zdôvodňuje jej slabé vyučovacie výsledky a sťažujú prácu učiteľa oproti ostatným triedam v ročníku.

Základným problémom v triede 9.C je častokrát nezáujem o tému a následné udržanie pozornosti žiakov. Je veľký rozdiel odučiť tému v 9.B a 9.C. Úsilie, ktoré musím vynaložiť na dosiahnutie cieľa hodiny je neporovnateľné. Úspech sa dá v takejto triede dosiahnuť jedine zaujímavým a zároveň jednoduchým spracovaním témy, zamestnaním žiakov na hodine v čo najväčšej miere a obohatením vyučovania o iné formy ako klasická štyridsaťpäťminútová hodina.

Cieľom práce je kvalifikovaným opisom spracovať komplexnú metodiku prípravy, realizácie a vyhodnotenia tematickej dejepisnej exkurzie s využitím školských tabletov. Takáto exkurzia dopĺňa hodinu o priamy zážitok z miesta, ktoré bezprostredne súvisí s preberanou problematikou a má potenciál zvýšiť záujem žiakov o tému i predmet dejepis. Teoretické východiská k tejto organizačnej forme a jej prevedenie na výstave Tutanchamon – jeho hrobka a poklady so žiakmi 9. ročníka je náplňou práce a zároveň návrhom riešenia vyššie definovaného problému.

¹ KOHÚTOVÁ, Z. 2014. *Stretnutie s dejinami*. In: Dobrá škola, roč. 5, február 2014, č. 6. ISSN 1338-0338, s. 16.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ K EXKURZII AKO ORGANIZAČNEJ FORME

1.1 Exkurzia

„Exkurzia je mimoškolská organizačná forma vyučovacieho procesu. Umožňuje žiakom poznávať predmety, javy a procesy priamo v pôvodnom prostredí a v typických podmienkach.“²

Podľa Petláka plní exkurzia tie isté úlohy ako vychádzka, čiže umožňuje žiakovi poznávať predmety a javy, pričom ich bezprostredné pozorovanie a poznávanie prispieva k vytváraniu správnych predstáv a vedomostí. Exkurziu však treba pripravovať s väčším časovým predstihom.³

Exkurziu môžeme deliť podľa viacerých kritérií. „Z hľadiska učiva, na ktoré je exkurzia zameraná, rozoznávame tieto druhy exkurzie:

- Tematická exkurzia – vzťahuje sa na niektorú tému učiva,
- Komplexná exkurzia – vzťahuje sa na jeden alebo viaceré tematické celky učiva,
- Komplexná medzipredmetová exkurzia – vzťahuje sa na niekoľko vyučovacích predmetov.

Z hľadiska didaktickej funkcie rozlišujeme:

- úvodnú exkurziu – jej cieľom je zhromaždenie učebného materiálu, o ktorý sa bude opierať ďalší vyučovací proces; motivácia žiakov; získanie prehľadu o učive, ktoré sa bude preberať,
- záverečnú exkurziu – jej cieľom je upevnenie a prehĺbenie učiva.“⁴

Je vhodné zaradiť ktorýkoľvek druh exkurzie do tematických výchovno-vzdelávacích plánov. Táto organizačná forma má šancu okrem splnenia vzdelávacích cieľov spopularizovať predmet a pomôcť vytvoriť pozitívny postoj žiakov k predmetu.

Podľa Petláka je k splneniu vzdelávacích a výchovných cieľov exkurzie potrebné:

- a) dôkladná príprava učiteľa – vytýčenie cieľa, výber metód, preskúmanie miesta a pod.,
- b) dôkladná príprava žiakov – musia poznať ciele pozorovania, význam, prípadne rozdelenie do skupín, poučenie o správaní sa a pod.,
- c) počas vlastnej exkurzie – využívať vhodné vysvetlenie, upriamovať pozornosť žiakov na podstatu pozorovaných predmetov a javov a pod.,
- d) využitie exkurzie – slúži k prehľbovaniu získaných poznatkov, učiteľ overuje, čo si žiaci zapamätali a pod.⁵

Na základe vyššie spomínaných zákonitostí sa dá konštatovať, že správne vykonanie exkurzie si vyžaduje dodržanie istej postupnosti. Pri realizácii sa odporúča nasledujúci postup:

² TUREK, I. 2010. *Didaktika*. 2. vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. ISBN 978-80-8078-322-8, s. 298.

³ PETLÁK, E. 1997. *Všeobecná didaktika*. 1. vydanie. Bratislava: IRIS, 1997. ISBN 80-88778-49-2, s. 148.

⁴ TUREK, ref. 2, s. 298-299.

⁵ PETLÁK, ref. 3, s. 148.

1. Príprava exkurzie

Ciele, obsah a čas exkurzie by mali byť zahrnuté do tematických plánov učiva. Úlohou učiteľa je vopred sa oboznámiť s objektom, v ktorom sa exkurzia bude realizovať, podrobne preskúmať všetky možnosti a podmienky vzdelávacieho, výchovného a rozvíjajúceho vplyvu. Na základe toho učiteľ spresní a špecifikuje ciele exkurzie a navrhne jej časový plán. Dohodne s miestnym sprievodcom (inštruktorom) čas a postup exkurzie. Na exkurziu pripraví aj žiakov tým, že im objasní ciele, obsah a postup pri exkurzii, zopakuje s nimi potrebné učivo a žiakom určí úlohy, ktoré majú v priebehu exkurzie riešiť.

2. Realizácia exkurzie

- Po príchode na miesto exkurzie učiteľ v úvodnom rozhovore znovu pripomenie žiakom jej ciele, oboznámi ich s jej priebehom a s bezpečnostnými predpismi (môže to urobiť aj miestny sprievodca), zopakuje nevyhnutné vedomosti a preverí, či žiaci poznajú úlohy, ktoré majú na exkurzii riešiť.
- Potom sa uskutoční vlastná exkurzia s učiteľom a so sprievodcom. Hlavnou metódou je informačno-receptívna metóda (výklad, demonštrovanie a pozorovanie). Výklad má byť stručný, výstižný a pre všetkých žiakov zrozumiteľný. Učiteľ by mal podnecovať zvedavosť a aktivitu žiakov – upozorňovať na zaujímavé momenty, pýtať sa žiakov, odpovedať na ich otázky, dbať na dodržiavanie bezpečnostných predpisov a na to, aby žiaci zbierali podklady na riešenie pridelených úloh.
- Žiaci sa zhromaždia na záverečnú besedu, v ktorej sa zrekapituluje priebeh exkurzie, skontroluje sa, či žiaci splnili svoje úlohy. Učiteľ stručne zhrnie a zhodnotí exkurziu.

3. Zhodnotenie a využitie výsledkov exkurzie

Táto fáza býva súčasťou ďalších vyučovacích hodín, na ktorých sa ešte viac prehĺbia a upevnia získané poznatky a vyhodnotí sa riešenie jednotlivých úloh (spracovaných aj formou referátov) žiakmi.⁶

Exkurzia patrí k často využívaným organizačným formám výchovno-vzdelávacieho procesu. Naplnenie podstaty exkurzie však úzko súvisí s vyššie spomenutým postupom pri organizácii, jednotlivé body by sa dali nazvať ako fázy exkurzie. Pri dodržaní odporúčaného postupu by mala exkurzia splniť ciele a priniesť žiakom nové vedomosti získané priamym zážitkom. Často sa ale v praxi exkurzia obmedzí na rýchle podujatie a následné návštevy nákupných centier. V takom prípade nemožno hovoriť o exkurzii, ale o márnení času.

„Pri plánovaní exkurzie by sme si mali položiť nasledujúce otázky:

- Chystáte sa navštíviť inštitúciu, ktorá má materiály pre žiakov už pripravené?
- Prehliadli ste si popredu miesto, kam sa chystáte a uvážili ste, čo by mala žiakom exkurzia dať?
- Nebolo by dobré vypracovať pre žiakov pracovný list či sériu otázok alebo ich požiadať, aby dávali pozor na niečo konkrétne?“⁷

Po zodpovedaní týchto otázok môže začať príprava exkurzie podľa vyššie uvedeného postupu. Je vhodné rozdeliť žiakov pred exkurziou do skupín, v ktorých budú pracovať na zadaných otázkach. Na takéto rozdelenie dohliada učiteľ. Často sa však stáva, že žiak

⁶ TUREK, ref. 2, s. 299.

⁷ PETTY, G. 2006. *Moderní vyučování*. 4. vydanie. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-172-7, s. 270.

má problém nájsť partnera na prácu v skupine na exkurzii. „Problém vylúčenia žiaka z triedneho kolektívu, keď ho ostatní nemajú radi či neakceptujú pre niektoré povahové alebo charakterové vlastnosti, je všeobecným problémom v školách na celom svete. Dieťa má byť integrálnou súčasťou kolektívu aj so svojimi špecifikami. Je úlohou učiteľa, ale aj rodičov učiť deti akceptovať aj odlišné typy detí. Žiak, ktorý nedokáže komunikovať s ostatnými, môže byť v kolektíve vnímaný ako podivín, vydedenec triedy. Pritom nemusí ísť o nič viac ako o nesmelosť dieťaťa.“⁸

Dôležitou súčasťou prípravy exkurzie je príprava nových alebo úprava hotových úloh, ktoré budú žiaci v skupinách riešiť. Podľa Kasíkovej musia úlohy, ktoré chceme zadávať žiakom, korešpondovať s cieľmi. Pri výbere týchto úloh by sme mali sledovať tieto kritériá:

- Typ úlohy, v ktorom skupinová učebná činnosť prináša lepšie výsledky, než iná organizácia učenia.
- V samotnom základe úlohy je včlenená možnosť individuálneho pohľadu na tému alebo na spôsob riešenia úlohy.
- Úloha je výzvou k vyššej úrovni zvládania, akej by bol žiak schopný samostatne.
- Úloha má byť prispôbená predchádzajúcim skúsenostiam členov skupiny, ich schopnostiam pracovať v skupine a úrovni ich tvorivého a kritického myslenia.⁹

Pre vlastnú prácu žiakov na exkurzii je vhodné využiť informačno-komunikačné technológie (IKT), pokiaľ nimi škola disponuje. „ITK pomáhajú učiteľovi efektívnejšie pôsobiť na žiaka a zároveň poskytujú aj nové možnosti vyučovacích metód a organizácie edukačnej činnosti, ktoré si vzápätí vynucujú nové nároky na technickú vybavenosť škôl. Uplatňovaním ITK sa môže podnecovať tvorivá aktivita žiakov, rozvíjanie ich myšlienkových operácií a aktivít, samostatnosť a zároveň žiaci môžu získať nové manipulačné zručnosti s informačnými prostriedkami.“¹⁰ Dotykové zariadenia – tablety – sú vhodným prístrojom práve pre túto organizačnú formu, lebo sú ľahké, dobre skladovateľné a ľahko ovládateľné.

Aj Erich Petlák konštatuje, že je pravdou, že IKT nám v ostatných rokoch výrazne a razantne vstúpili do škôl. Je zástancom všetkých inovatívnych a moderných pomôcok, ktoré sa využívajú v procese edukácie. Dnešní mladí ľudia sú obklopení technikou a jej rôznymi vymoženosťami, už od malička získavajú zručnosti s jej ovládaním. Na druhej strane treba povedať, že IKT v istom zmysle odbremeňujú mozog od činností, ktoré sú preň prirodzené. Napokon, ne jeden učiteľ vie, že mnohé domáce úlohy žiak vypracúva za pomoci počítača systémom Ctrl+C – Ctrl+V.¹¹ Aj na základe tohto vyjadrenia profesora Petláka pre Učiteľské noviny je využitie techniky (tabletov) na exkurzii vhodným riešením. Na jednej strane učiteľ využije zručnosti žiakov pri ovládaní modernej techniky, na druhej strane dosiahne jej využitie v edukačnom procese a zamedzí bezvýslednému kopírovaniu. Žiaci sú prinútení pracovať len s informáciami, ktoré musia sami získať na exkurzii.

⁸ BELANOVÁ, A. 2013. *Deväť otázok na premýšľanie pre učiteľov*. In: Učiteľské noviny, roč. 60, 2013, č. 28, s. 5.

⁹ KASÍKOVÁ, H. 2010. *Kooperatívni učení, kooperatívni škola*. 2. vydanie. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-712-1, s. 42-45.

¹⁰ SZILÁGYI, D. 2009. Využitie IKT pri výučbe dejepisu. Cena Slovak Telekom 2009, s. 12.

¹¹ PAJTINKA, L. 2013. *Dajme školstvu jeho spoločenský význam*. Rozhovor s Erichom Petlákom. In: Učiteľské noviny, roč. 60, 2013, č. 29, s. 10.

1.2 Metódy využívané pri príprave a realizácii exkurzie

Rozprávanie

„Motivačné rozprávanie je citové a sugestívne slovné približovanie toho, o čom sa žiaci budú učiť. Rozprávanie učiteľ využíva vtedy, ak učivo nie je náročné, ak má predovšetkým výchovné poslanie. Je zamerané prevažne na predstavy, city a fantáziu žiakov.“¹² Motivačné rozprávanie môže učiteľ využiť na vzbudenie záujmu o tému exkurzie.

Pojmové mapy

Pojmová alebo myšlienková, inak nazývaná mentálna mapa je diagram, obrázok, ktorý znázorňuje súvislosti a vzťahy medzi poznatkami, slúži teda na ich usporiadanie. Označenia pojmová, mentálna alebo myšlienková mapa chápeme ako synonymá.¹³ „Z pedagogického hľadiska pojmové mapy primárne slúžia k štrukturalizácii učiva. Pojmové mapy predstavujú relatívne jednoduchý spôsob zachytenia štruktúry poznatkov vymedzeného obsahu učiva. Spolu s postupom, akým je možné stanovený pojmový aparát žiakom sprístupniť, sú vhodným organizačným prvkom vyučovacieho procesu.“¹⁴

„Aj keď si pri tvorbe pojmových máp vystačíme s farebnými ceruzkami, pastelkami alebo kriedou, výrazné zjednodušenie a zefektívnenie aplikácie myšlienkových štruktúr do výučby, priniesli až softvérové aplikácie špeciálne naprogramované na tvorbu, úpravu, prezentáciu a publikovanie pojmových máp.“¹⁵ Podľa autorov článku je výborným a voľne dostupným produktom aplikácia XMind, ktorá umožňuje pohodlnú a rýchlu tvorbu originálnych pojmových máp, schém, diagramov a pod. Hneď po spustení programu si používateľ vyberá z ponuky šablón a tém, ktoré sa dajú jednoducho modifikovať. Pojmové mapy sa dajú využiť v procese prípravy žiakov na exkurziu. Do prehľadného diagramu sa dajú zachytiť pojmy súvisiace s jednotlivými čiastkovými témami, ktoré budú žiaci riešiť. Žiakmi vytvorená pojmová mapa môže byť výsledkom rozhovoru učiteľa so žiakmi na témy súvisiace s exkurziou.

Rozhovor

Rozhovor je metóda, pri ktorej učiteľ kladie žiakom viacero úloh, väčšinou otázok a žiaci tieto úlohy riešia – odpovedajú na otázky, pričom odpovede nebývajú časovo náročné. Pri rozhovore prevažujú verbálne odpovede žiakov na otázky učiteľa a vyžadujú si v prevažnej miere iba jednu alebo niekoľko viet. Preto pri rozhovore môže učiteľ v priebehu vyučovacej hodiny položiť viacero otázok. Podľa toho, aký cieľ učiteľ sleduje, rozhovor môže byť zaradený v ktorejkoľvek časti vyučovacieho procesu. Učiteľ ním

¹² PETLÁK, ref. 3, s. 113-116.

¹³ FISCHER, R. 1997. Učíme děti myslet a učit se: praktický průvodce strategiemi vyučování. Praha: Portál, 1997, s. 71-93.

¹⁴ KAROLČÍK, Š. – MURTIHOVÁ, L. 2014. *Pojmové mapy v programe výučby regionálnej geografie*. In: Geografia, roč. 22, 2014, č. 1. ISSN 1335-9258, s. 18.

¹⁵ KAROLČÍK – MURTIHOVÁ, ref. 14, s. 20.

môže aktualizovať prv osvojené učivo, opakovať ho, môže spolu so žiakmi objavovať nové učivo, prehľbovať a upevňovať učivo, preverovať a hodnotiť, čo sa žiaci naučili.¹⁶

Základné poradie krokov pri rozhovore charakterizoval Zelina takto:

1. vzbudenie záujmu žiakov,
2. zadanie otázky, úlohy celej skupine žiakov,
3. čas na premyslenie odpovede,
4. odpoveď na otázku a reakcie na chybnú odpoveď,
5. hodnotenie odpovede žiaka,
6. spätná väzba.¹⁷

Metóda rozhovoru sa dá využiť v prípravnej fáze exkurzie. Kladením jednoduchých otázok dokáže učiteľ zopakovať so žiakmi už nadobudnuté vedomosti, ktoré sú východiskom pre účasť na exkurzii.

Vysvetľovanie

„Vysvetľovanie učiteľ využíva vtedy, keď je učivo náročné, keď iná metóda by bola neúčinná alebo časovo zdĺhavá. Vysvetľovaním objasňuje rozličné zovšeobecnenia – pojmy, poučky, pravidlá, zákony, postupy atď. Pri vysvetľovaní vedie učiteľ žiaka od myšlienky k myšlienke, po stupňoch na seba nadväzujúcich. Opiera sa pritom o logiku vyučovacieho procesu a uplatňuje rôzne logické postupy. Vysvetľovanie spestruje využívaním pomôcok – obrazy, náčrty na tabuľu, ukážky predmetov atď. Aj pri vysvetľovaní musí učiteľ dbať na aktivitu žiakov. Tá môže mať rôzne prejavy – od sústredenej pozornosti žiakov až po dopĺňanie myšlienok a viet učiteľa, písanie poznámok, robenie náčrtov a pod.“¹⁸

Použitím tejto metódy učiteľ vysvetlí žiakom ciele exkurzie, postupy ich práce v priebehu exkurzie, pravidlá správania a spôsoby hodnotenia výstupov žiakov na nasledujúcej hodine po návrate.

Demonštrácia a pozorovanie

Podstatou metódy demonštrovania a pozorovania je podľa Tureka v tom, že učiteľ ukazuje žiakom objekty, javy, procesy, s ktorými sa majú oboznámiť a žiaci ich pozorujú. „Učiteľ tak môže urobiť priamo tým, že žiakom ukáže reálny objekt alebo jeho model, ktorý môže byť funkčný, dynamický, pohyblivý alebo statický, nepohyblivý. Objekty, ktoré majú byť predmetom pozorovania žiakov, môže učiteľ ukázať aj nepriamo, sprostredkované ako obrazy, fotografie, prostredníctvom filmu a pod. Ak učiteľ ukazuje celej skupine žiakov iba jeden objekt, napr. model, obrázok a pod., od žiaka sa vyžaduje najmä pozorovanie objektu. Demonštrovanie by sa nemalo chápať zjednodušene tak, že učiteľ postupne ukazuje žiakom objekty, aby ich pozorovali. Dôležité je dosiahnuť, aby žiaci porozumeli princípu, podstate pozorovaného objektívu alebo javu. Na to je dôležité demonštrovanie spojiť so živým slovom, s výkladom učiteľa. Demonštrovanie by bolo vhodné zorganizovať tak, aby žiaci videli najprv realitu v celej jej komplexnosti a zložitosti, ktorá sa postupne v priebehu demonštrovania zjednodušuje, schematizuje,

¹⁶ TUREK, ref. 2, s. 250-251.

¹⁷ ZELINA, M. 1990. *Rozhovor vo výchovnom poradenstve a na vyučovaní*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1990.

¹⁸ PETLÁK, ref. 3, s. 116.

vytvára sa model, až kým sa nedospeje k takému zjednodušenému stavu, v ktorom je už len princíp, podstata toho, o čo v preberanom učive ide. Demonštrovanie môže vo vyučovacom procese spĺňať rôzne didaktické funkcie: ak je zaradené na začiatok vyučovania, môže žiakov motivovať; v spojení s výkladom slúži na osvojenie učiva; po osvojení učiva žiakmi môže slúžiť na potvrdenie platnosti teórie, zákona a pod., na upevnenie a prehĺbenie učiva a pod. Metóda demonštrovania a pozorovania plní aj rozvíjaciú funkciu: žiaci sa pri nej učia pozorovať, ovládnuť techniku pozorovania, objektívne sledovať priebeh dejov, organizovať pozorovania a pod.“¹⁹

Metóda demonštrovania a pozorovania je pre exkurziu použiteľná hneď niekoľkokrát. Učiteľ môže pred exkurziou demonštrovať žiakom spôsob práce s tabletmi a následne im dať možnosť vyskúšať používateľské prostredie aplikácii potrebných na vypracovanie zadaných úloh. Taktiež väčšia časť exkurzie je o demonštrácii objektov, javov a pozorovaní žiakov, pričom pozorovaním získavajú informácie potrebné k spracovaniu úloh. Na záver by mali žiaci demonštrovať učiteľovi a spolužiakom výsledky svojej práce na exkurzii a byť za ne ohodnotení.

¹⁹ TUREK, ref. 2, s. 250.

2 PRÍPRAVA, REALIZÁCIA A VYHODNOTENIE TEMATICKEJ DEJEPISNEJ EXKURZIE S VYUŽITÍM TABLETOV

Vzťah žiakov k vyučovaciemu predmetu do veľkej miery formuje sám učiteľ. Od jeho prístupu, nápadov a celkového nasadenia sa odvíja prípadný úspech či neúspech jeho hodín a tým aj záujem či nezáujem o jeho predmet.

Tematické dejepisné exkurzie sú nástrojom na zlepšenie výsledkov žiakov aj v triedach ako je 9.C a v prípade správnej realizácie výrazným spôsobom zvyšujú kredit predmetu dejepis a záujem žiakov o históriu. V tomto prípade totiž platí, že je lepšie raz vidieť, ako stokrát počuť. Mojou úlohou, ako učiteľa dejepisu, je naplánovať také exkurzie, ktoré vhodne doplnia vyučovanie, zaujmú žiakov prevedením, obsahom a zároveň prinesú výsledky vo forme nových vedomostí, zážitkov a spomienok.

Podľa vyššie uvedených zákonitostí správneho prevedenia exkurzie je nevyhnutné zamestnať žiakov priamo na mieste určenia. Inak hrozí, že exkurzia sa stane krátkodobým zážitkom, ktorého zmysel sa stratí hneď po návrate domov. Preto učitelia pripravujú rôzne zadania a pracovné listy, ktoré v priebehu výkladu vypracovávajú žiaci priamo na mieste. Výhodou dnešnej modernej doby je najmä dostupnosť techniky na slušnej úrovni. V praxi to znamená napríklad výmenu papierov, zošitov a písacích potrieb za tablety, ktoré žiaci dostanú na začiatku exkurzie a na konci ich odovzdajú aj s vypracovaným zadaním.

Nie vždy sa však dajú naplánovať exkurzie k zaujímavým témam práve v čase, kedy sa o nich rozpráva na vyučovacích hodinách. Preto keď sa naskytne príležitosť, je vhodné zaradiť exkurziu aj v inom čase, hoci daná téma nekorešponduje s učivom v danom ročníku. Vtedy môžeme hovoriť o opakovaní a utvrdzovaní vedomostí z minulosti. Bolo by veľkou chybou nevyužiť príležitosť vidieť a zažiť niečo zaujímavé len preto, že sa o tom práve teraz neučíme, respektíve že sme sa o tom už učili a je to dávno zabudnuté.

Takýmto prípadom je aj účasť tried 9.B a 9.C na výstave Tutanchamon – jeho hrobka a poklady v Bratislave. Úlohou žiakov bolo vypracovať vopred zadané úlohy, ktoré boli súčasťou pracovných listov dostupných k výstave. Samotné pracovné listy však boli importované do nových školských tabletov, ktoré umožňujú žiakom zhotovovať aj obrazový materiál a použiť ho pri riešení úloh. Podrobný rozpis príprav, realizácie a výsledkov tejto exkurzie tvorí hlavnú časť práce a mal by dokázať pozitívny prínos takejto formy do vyučovania dejepisu.

2.1 Príprava exkurzie

Realizácii dejepisnej exkurzie predchádza náročná príprava. Ťažiskom učiteľovej práce je okrem organizácie najmä príprava materiálov a prostriedkov, ktoré budú žiaci potrebovať pri vlastnej práci. Prípravnú fázu exkurzie Tutanchamon – jeho hrobka a poklady by som rozdelil do niekoľkých etáp podľa druhu činnosti, ktoré som vykonal.

Prvá etapa: návšteva výstavy učiteľom

V prvej etape bolo nevyhnutné navštíviť samotnú výstavu a posúdiť, či je vhodné a prospešné ju navštíviť z hľadiska obsahu a prevedenia. Bratislava je totiž od Myjavy vzdialená 113 kilometrov, čo si vyžaduje celodennú absenciu v škole. Prvá časť výstavy slúži k získaniu základných informácií o samotnom Tutanchamonovi a jeho krátkom živote, ale aj o hospodárskych a sociálnych pomeroch v starovekom Egypte, o Jeanovi Francoisovi Champolionovi, ktorý podľa Rossetskej dosky rozlúštil posvätné hieroglyfy a iné zaujímavosti. Už v tejto „predsieni“ získa návštevník veľké množstvo informácií. Treba upozorniť najmä na spôsob realizácie. Každý účastník dostal prenosné zariadenie pripomínajúce slúchadlo telefónu s číslami. Každá atrakcia mala svoje číslo a návštevník mal možnosť počúvať výklad v slúchadlách prenosného zariadenia a tak vnímať nové poznatky vlastným tempom. Druhá časť výstavy je projekcia krátkeho filmu o Howardovi Carterovi, ktorému sa vďaka vytrvalosti a finančnej podpore mecenáša podaril objav tisícročia – nájsť zapečatenú a nevykradnutú hrobku v Údolí kráľov. Film končí pohľadom do tmy hrobky neotvorenej celé tisícročia. To, čo v hrobke videl objaviteľ po otvorení, je už predmetom tretej a najrozsiahlejšej časti výstavy. Verné kópie hrobovej výbavy vyhotovené v mierke 1:1 do najmenších detailov berú návštevníkovi dych a spolu s výkladom otvárajú slávnú egyptskú históriu každému, kto má o ňu záujem. Po takmer štyroch hodinách strávených v „Tutanchamonovej hrobke“ som bol pevne rozhodnutý zorganizovať tematickú dejepisnú exkurziu pre deviatakov, ktorých učím. Takto precízne urobená výstava má podľa môjho názoru potenciál nielen zaujať, ale aj veľa naučiť.

Druhá etapa: stanovenie cieľov

Po oboznámení sa s výstavou bolo potrebné stanoviť cieľ exkurzie a v súlade s ním vypracovať časový a organizačný plán.

Kognitívne: cieľom tematickej dejepisnej exkurzie Tutanchamon – jeho hrobka a poklady je aplikovať v minulosti osvojené a hlavne novozískané poznatky pri riešení zadaných úloh priamo na exkurzii a správne ich vyriešiť.

Afektívne: priamy kontakt s hmotnými historickými prameňmi z hrobovej výbavy by mal žiakom objasniť mnohé stránky reálneho života a tým prehĺbiť vedomosti o starovekom Egypte získané v šiestom ročníku.

Psychomotorické: žiak by mal demonštrovať schopnosť pracovať s dotykovým zariadením vypracovaním zadaných úloh.

Tretia etapa: Organizácia exkurzie

Ďalšou etapou prípravy exkurzie je samotná organizácia a zostavenie časového plánu. Organizácia si vyžaduje objednávku vstupu na výstavu a autobusovej dopravy. Spomínaná vzdialenosť medzi Myjavou a Bratislavou si vyžaduje niekoľkohodinovú cestu tam i späť a je škoda absolvovať takú vzdialenosť len kvôli jednému podujatiu. Preto netreba prípravu programu dňa podceniť a zabezpečiť doplnkové aktivity, ktoré zmysluplne vyplnia čas. Takouto je v našom prípade návšteva predstavenia v Divadle Astorka Korzo 90. Časový plán exkurzie je orientačný a vychádza z ideálneho stavu dopravy a organizácie výstavy.

Návrh časového plánu exkurzie:

- 8:00 odchod od budovy školy, Myjava;

- 10:00 – 10:30 úvodný rozhovor so žiakmi o cieľoch, priebehu exkurzie;
- 10:30 – 13:30 vlastná exkurzia, práca žiakov na zadaných úlohách v jednotlivých skupinách;
- 13:30 – 14:00 otázky žiakov, riešenie možných problémov so zadaním;
- 14:00 – 15:00 čas na dopracovanie zadaní v skupinách mimo výstaviska;
- 15:00 odovzdanie tabletov s vypracovanými úlohami.

Štvrtá etapa: Príprava zadaní pre žiakov

Po potvrdení termínu organizátormi výstavy začína štvrtá etapa prípravy, kedy som musel vytvoriť vhodné pracovné podmienky pre žiakov na exkurzii. V praxi to znamenalo prípravu pracovných listov a zadaní spolu s technickým zabezpečením. Veľkou výhodou v tomto smere je možnosť použitia učebných materiálov vytvorených priamo pre výstavu Tutanchamon – jeho hrobka a poklady. Tieto pracovné listy sú dostupné na internetovej stránke výstavy²⁰ pre všetkých návštevníkov zo škôl. Učebné materiály poskytované organizátormi výstavy sú rozdelené do piatich pracovných listov, z ktorých každý sa venuje jednej konkrétnej téme. Každé skupine žiakov bude teda priradený konkrétny tematický okruh (pracovný list), na ktorom bude pracovať:

1. Hrobky a múmie
2. Rieka Níl
3. Faraoni – Pyramídy – Bohovia
4. Písmo
5. Carter a archeológia.

Pracovné listy sú spracované veľmi kvalitne po obsahovej i grafickej stránke. V každom z nich je krátky článok a úlohy, no podľa môjho názoru sú pomerne rozsiahle. Pre plánované tri hodiny čistého času stráveného na výstave bolo nevyhnutné vybrať len časť úloh, ktoré budú žiaci riešiť. V prípade veľkého množstva úloh a umelého predlžovania času stráveného na výstave hrozí totiž opačný efekt – znechutenie a následná strata záujmu o problematiku.

Piata etapa: technické zabezpečenie exkurzie

Po úprave a doplnení úloh nasleduje technické zabezpečenie exkurzie, čiže príprava tabletov na prácu žiakov. Žiaci budú pracovať vo dvojici s jedným tabletom, v ktorom bude importovaný jeden konkrétny pracovný list. Pri počte 40 žiakov a 20 tabletov budú vždy štyri skupiny pracovať na rovnakej téme, avšak každá skupina samostatne. Technická príprava dotykových zariadení spočívala v importe pracovných listov vo formáte PDF do aplikácie Poznámky, ktorá umožňuje dopisovať, kresliť, dopĺňať fotografie i videosekvencie do pripravených materiálov. Skúškou správnosti a funkčnosti bolo otvorenie pracovného listu v aplikácii a pokus o vyplnenie. Všetky tablety boli funkčné a pripravené na použitie.

Šiesta etapa: prípravná vyučovacia hodina

Záverečnou etapou príprav, kde už sú priamo zapojení aj žiaci, bola posledná vyučovacia hodina dejepisu pred exkurziou. Žiaci na nej dostanú jednak všetky potrebné informácie o obsahu, cieľoch, približnom časovom pláne, ale najmä zadanie konkrétnych úloh, ktoré

²⁰ <http://www.tut-vystava.sk/vyukove-materialy/> (naposledy otvorené 29.12.2014)

budú riešiť. Keďže exkurzia je určená pre dve triedy deviatego ročníka, zariadil som spojenie tried na danú hodinu a tým spoločnú prípravu na nasledujúci deň. Spojenie tried mi tiež umožnilo dozrieť na tvorbu a zloženie jednotlivých skupín.

Snímka vyučovacej hodiny - Príprava na exkurziu:

Ročník: deviaty

Trvanie: 45 minút

Miesto: učebňa Dejepis

Časové zaradenie vyučovacej hodiny: 1 deň pred exkurziou

Téma: Príprava na tematickú dejepisnú exkurziu Tutanchamon – jeho hrobka a poklady

Ciele:

1. kognitívne: zopakovať so žiakmi základné poznatky o starovekom Egypte zo šiesteho ročníka
2. afektívne: objasniť žiakom ciele tematickej exkurzie, podmienky a normu ich výkonu a spôsob hodnotenia
3. psychomotorické: demonštrovať žiakom náplň ich vlastnej práce na exkurzii, oboznámiť ich s úlohami a s pracovným prostredím aplikácie Poznámky.

Vstupné vedomosti žiaka: základné fakty z dejín starovekého Egypta osvojené v šiestom ročníku

Metódy: motivačné rozprávanie, pojmové mapy, rozhovor, vysvetľovanie, demonštrácia

Pomôcky: 20 tabletov Samsung Galaxy Tab 4

Organizácia hodiny:

Motivačná fáza: (5 min.)

- Učiteľ rozpráva o tajomstvách a význame Tutanchamonovej hrobky. V krátkom rozprávaní načrtne obrovský význam objavu nevykradnutej hrobky s kompletnou hrobovou výbavou pre pochopenie života starovekých Egyptanov, pričom my máme možnosť vidieť tento unikát na vlastné oči.

Expozičná fáza: (30 min.)

- V úvodnej časti expozičnej fázy zopakujeme so žiakmi metódou rozhovoru základné vedomosti o starovekom Egypte. Otázky pre žiakov sú smerované k čiastkovým témam ako rieka Níl a jej využitie, faraóni, pyramídy, náboženstvo, hieroglyfy a ich rozlúštenie, archeologické nálezy, mumifikácia. Žiakom sa vyvolávajú už nadobudnuté vedomosti a dávajú si ich do nových súvislostí. Na základe rozhovoru žiaci vytvoria pojmovú mapu v programe XMind na učiteľskom počítači (Príloha 1). (10 min.)
- Oboznámenie žiakov s cieľom exkurzie a organizačnými pokynmi prebehne metódou vysvetľovania. Cieľom tematickej dejepisnej exkurzie Tutanchamon – jeho hrobka a poklady je aplikovať v minulosti osvojené a hlavne novo získané poznatky pri riešení zadaných úloh priamo na exkurzii a správne ich vyriešiť. Žiaci budú rozdelení do dvojčlenných skupín a každá skupina dostane tablet s pracovným listom na jednu konkrétnu tému z piatich oblastí. Zadania z pracovných listov, ktoré sú súčasne výstupmi, budú skupiny riešiť priamo na výstave, pričom ich môžu dopĺňať o fotografie. Žiaci sú informovaní o časovej dotácii potrebnej na vypracovanie úloh v trvaní 3 hodiny na výstave a po jej opustení ďalšiu hodinu na korekciu, úpravu a kompletizovanie výstupov. Žiaci sú tiež informovaní o kritériách hodnotenia ich výstupov, ktorými sú informačná a grafická úroveň spracovania zadania. Hodnotenie prebehne po prezentácii výstupov na nasledujúcej hodine dejepisu po exkurzii. Normou výkonu ohodnoteného známku dostatočná je správne vypracovaná aspoň jedna úloha

z pracovného listu. Žiaci sa vyjadrujú, pripomienkujú a odsúhlasujú kritériá hodnotenia. (10 min.)

- Žiaci sa rozdelia do dvojčlenných skupín podľa vzájomných sympatií pod dohľadom učiteľa, ktorý dozerá na rovnomerné rozdelenie. Každá dvojica dostane svoj tablet, s ktorým bude pracovať počas exkurzie a metódou demonštrácie učiteľ na svojom tablete predvedie užívateľské prostredie aplikácie Poznámky na príklade konkrétneho pracovného listu. Žiaci sa naučia vykonávať základné operácie, ktoré im umožnia vypracovať zadané úlohy. Žiaci nakoniec dostanú priestor na vyskúšanie si práce s tabletom. Otvoria si aplikáciu a v nej pracovný list. Vyskúšajú všetky funkcie, ktoré budú používať nasledujúci deň vrátane vkladania a úpravy vlastných fotografií v editore. V prípade technických problémov sa pokúsime vyriešiť ich spolu, aby sme eliminovali prípadné problémy počas exkurzie. Najčastejšie otázky žiakov pri práci s tabletmi súvisia s vypínaním dotykových displejov a problémami s importom a formátovaním obrázkov do pracovného listu. (10 min.)

Fixačná fáza: (10 min.)

- V poslednej fáze hodiny žiaci dostanú krátke zadanie, ktoré preverí schopnosť pracovať v aplikácii Poznámky na tablete. Zadanie: *Napíš cieľ tematickej exkurzie a dôvody našej účasti na výstave v novom hárku poznámkového bloku.* Tento krátky dokument uložia do rovnakého priečinka ako pracovný list. Žiaci odovzdaním tabletu potvrdzujú funkčnosť všetkých súčastí a pripravenosť na použitie nasledujúci deň. Ukážky niektorých žiackych odpovedí:
 - „Cieľom exkurzie je zopakovať a rozšíriť poznatky o starovekom Egypte.“
 - „Cieľom exkurzie bude vidieť na vlastné oči a zažiť atmosféru starovekého Egypta a tým sa o ňom viac naučiť.“

2.2 Realizácia exkurzie

Realizácia tematickej dejepisnej exkurzie Tutanchamon – jeho hrobka a poklady začala už v autobuse počas dopravy na miesto exkurzie – výstavisko Incheba Expo v Bratislave. Približne pol hodiny pred príchodom do Bratislavy som rozdal jednotlivým skupinám tablety s pracovnými listami. Žiaci ešte raz skontrolovali funkčnosť zariadení a prečítali si úvodné texty ku každej téme. Tie boli zároveň ich teoretickým východiskom.

Po príchode na miesto určenia som zhromaždil pracovné skupiny a zrealizovali sme úvodný rozhovor. Pripomenul som žiakom ciele exkurzie, ktoré sme si stanovili na poslednej hodine dejepisu pred odchodom. Zdôraznil som tiež nevyhnutnosť aktívneho absolvovania výstavy, bez toho nie je možné vypracovať zadané pracovné listy. Oboznámil som žiakov s časovým harmonogramom a pripomenul som, že počas celej exkurzie som im k dispozícii v prípade problémov.

Po úvodnom rozhovore nasledoval vstup a úvodné pokyny zo strany organizátorov. Organizátori výstavy poučili žiakov o bezpečnom a slušnom správaní počas pobytu na výstave, upozornili na zákaz fotografovania s bleskom a rozdali zariadenia na počúvanie výkladu so slúchadlami a predviedli im obsluhu.

Po týchto organizačných pokynoch začala pre žiakov vlastná exkurzia. Pracovné skupiny sa rozprchlili a začali postupne zhromažďovať informácie, ktoré potrebovali k úspešnému vypracovaniu pracovných listov. Jednotlivé skupiny spracovávali päť tematických okruhov, pričom každý okruh zastrešoval jednu podstatnú časť dejín starovekého Egypta.

1. tematický okruh Hrobky a múmie

Štyri skupiny žiakov zaradené do tematického okruhu Hrobky a múmie riešili tieto úlohy:

1. *Získajte na výstave čo najviac informácií o mumifikácii.*

Tieto úlohy predchádzal text z Herodotovej správy hovoriacej o mumifikácii v starovekom Egypte. Na tieto informácie nadväzuje panel s presným postupom dokumentovaným kresbami a fotografiami múmií. Príklad z práce žiakov:

„Remeselníci potrebovali 70 dní na mumifikovanie a vykonanie rituálov. Rituály pozostávali z recitácie pohrebných textov. 1. krok: vybratie vnútorných orgánov. 2. krok: vysušenie mŕtvol.“

2. a) *Urobte si poznámky o tom, prečo sa v starovekom Egypte mumifikovali telá mŕtvych.*

b) *Aké nástroje sa k tomu používali?*

Druhá úloha si už vyžaduje aplikovanie poznatkov získaných priamo na výstave. Žiaci v krátkych poznámkach opisujú proces mumifikácie. Spracovanie takej rozsiahlej problematiky do niekoľkých riadkov si vyžaduje pochopenie problematiky. Príklady z práce žiakov:

a) „Mumifikácia – umelé uchovávanie tela. Pri tomto spôsobe neprichádza telo do kontaktu so suchou piesočnatou pôdou. Podľa Herodota sa najskôr vybral mozog. Na bočnej strane sa urobil rez a vybrali sa vnútornosti. Najprv sa vyčistilo telo a zasypalo sa hydroxidom sodným. Po 40 dňoch prebehlo zabalzamovanie a natretie tela a nakoniec ovinutie plátennými pásmi. Nakoniec bolo zakryté plátenným rubášom.“

b) „Nástroje – zakrivený háčik, plátenné pásy, ozdobné pásy.“

3. *Na výstave môžete vidieť takzvané „kanopy“. Sú to nádoby, v ktorých sa uchovávali orgány.*

a) *Vypíšte, ktoré orgány boli takto uchovávané?*

b) *Zistite, aké náboženské predstavy boli spojené s kanopami.*

V časti výstavy venovanej kanopám žiaci hľadajú konkrétne informácie týkajúce sa uchovania orgánov zosnulého po smrti. Zisťujú, prečo sa pľúca, črevá, pečeň a žalúdok uchovávajú v špeciálnych nádobách pri múmii faraóna. Príklady z práce žiakov:

a) „V kanopách boli dôležité orgány, ktoré potreboval Tutanchamon na posmrtný život – pľúca, žalúdok, pečeň a črevá.“

b) „V starovekom Egypte existovalo ochranné božstvo (spájalo sa s ochranou orgánov), ktoré samo malo ochranu štyroch bohýň (Eset, Nebhet, Selket, Neit). Schránka v tvare kaplnky uložená pod baldachýnom bola chránená štyrmi bohyňami (tajomstvo), ktoré chránil boh Anup.“

4. *Na výstave sa dozviete viac informácií o tom, ako si starovekí Egypťania predstavovali posmrtný život. Zapište si tie najdôležitejšie poznatky.*

Tu žiaci musia pochopiť, že viera v posmrtný život predstavovala pre Egypťanov veľmi dôležitú súčasť života na Zemi. Preto sa po nich zachovali pyramídy, chrámy, ale žiadne obydlia ľudu. Príklad z práce žiakov:

„Egyptania si posmrtný život predstavovali ako niečo iné. Kráľ sa mohol dostať na posvätné miesta a k obydliam bohov na lodi (používal na to zmenšený model flotily). Duše zosnulých si predstavovali v podobe vtákov. Zosnulí boli zbavení povinností na poli na druhom svete.“

2. tematický okruh Rieka Níl

Štyri skupiny žiakov zaradené do tematického okruhu Rieka Níl riešili tieto úlohy:

1. *Vyfarbi mapu v pracovnom liste – vodné plochy modrou, obrábanú pôdu zelenou, púšť žltou a budovy hnedou farbou.*

Prvá úloha si vyžadovala najmä orientáciu na mape a správne zaradenie areálov podľa zadanej legendy. Príklad z práce žiakov sa nachádza v Prílohe 2.

2. a) *Prečítajte si Herodotovú správu o Egypte.*

b) *Nájdite na výstave predmety, na ktorých sú zobrazené zvieratá a rastliny. Zistite, aký náboženský význam mali v starovekom Egypte niektoré druhy zvierat a rastlín.*

Druhej úlohe predchádza Herodotova správa o Egypte v pracovnom liste. Na základe informácií z nej žiaci hľadajú zadané predmety a spájajú ich s náboženskou symbolikou. Príklady z práce žiakov:

„Ležadlá v predsieni vyzerali ako zvieratá zo zlata. Zvieratá a rastliny boli zobrazené v hieroglyfoch a maľbách v pohrebnej komore.“

„Predmety so zvieratami: čierna socha Anupa so šakalou hlavou, socha kráľa na leopardovi, ležadlo, druhá skriňa.“

„Hlava kravy predstavuje podľa najnovšej teórie bohyňu oblohy Mahetweret.“

„Nádoba s vekom v tvare leva. Na podstavci ležia v prachu porazení zo všetkých štyroch svetových strán. Celá nádoba teda zobrazuje egyptského kráľa ako víťaza nad chaosom a vládcu celého sveta.“

3. *Prečítajte si text C a zistite, prečo Egyptania každoročne vítali záplavy s otvorenou náručou.*

Na základe textu v ukážke žiaci analyzujú nevyhnutnosť rieky Níl pre život starovekých Egyptanov. Príklad z práce žiakov:

„Rozvodnenie rieky Níl a prekrytie polí úrodným bahnom znamená, že bude dobrá úroda a sýpky sa naplnia. Ale toto rozvodnenie je len začiatok. Dovtedy musia ľudia pracovať na faraónových stavbách.“

4. *Zapíšte názvy jednotlivých období roka – Sadenie, Úroda + jej zber a Povodne – na správne miesta v tabuľke dole..*

3. tematický okruh Faraoni – Pyramídy – Bohovia

Štyri skupiny žiakov zaradené do tematického okruhu Faraoni – Pyramídy - Bohovia riešili tieto úlohy:

1. *Prečítajte si Text A a skúste nájsť spomínané miesta na mape. Použite mapu zo zadania úlohy D.*

Text pojednáva o faraónoch, o ich absolútnej moci, ich nástupníctve a v poslednej časti o samotnom Tutanchamonovi. Tu sú spomenuté základné geografické názvy, ktoré súvisia s témou: Dolný Egypt, Horný Egypt, delta rieky Níl, Núbia, Théby (Luxor), Mezopotámia. Žiaci vyznačujú jednotlivé miesta na mape pripravenej v pracovnom liste.

2. *Zakresli Tutanchamonovu hrobku v Údolí kráľov do mapy Egypta.* Príklad z práce žiakov (úloha 1 a 2) sa nachádza v Prílohe 3.

3. *Vyhľadaj na výstave čo najviac informácií o Tutanchamonovi. Spíš fakty o faraonovom živote.*

V rôznych častiach výstavy sa žiaci môžu dozvedieť informácie o živote tohto mladého faraóna. Ich úlohou je vytvoriť krátky, ale ucelený pohľad na jeho život a smrť. Ukážka z práce žiakov:

„Tutanchamon bol synom Achnatona, ktorý vládol v rokoch 1353 až 1337 pred n. l. Podľa posledných testov DNA pravdepodobne bol synom brata a sestry, no v egyptských prameňoch nie je žiadna zmienka o niečom podobnom. Manželkou Achnatona bola Nefertiti.

Tutanchamon bol korunovaný ešte ako dieťa. Po dvoch rokoch vlády si vymenil svoje pôvodné meno za meno Tutanchamon, čo znamená „žijúci obraz Amona“. Za manželku si zobral nevlastnú sestru Anchesenamón, čo bola tretia dcéra Achnatona a Nefertiti. Vládol 9 rokov. Počas svojej vlády sa vrátil k polyteizmu, ktorý zrušil jeho otec. S Tutanchamon sa do Egypta vrátili aj staré tradície. Tutanchamon zomrel ako 18-ročný v roku 1323 pred n.l.“

4. tematický okruh Písmo

Štyri skupiny žiakov zaradené do tematického okruhu Písmo riešili tieto úlohy:

1. *Na základe Textu A v pracovnom liste zistite čo najviac informácií o hieroglyfoch.*

Po prečítaní úvodného textu majú žiaci základnú predstavu o zložitej sústave posvätného hieroglyfického písma. Príklad z práce žiakov:

„Ako forma písma sa objavujú okolo roku 3000 pred n.l. Slovo hieroglyf pochádza z gréčtiny a znamená posvätné znaky. Písmo zahŕňalo 700 – 2500 rôznych symbolov. Hieroglyfy môžu mať niekoľko významov – niektoré znamenajú to, čo zobrazujú, iné predstavujú zvuk. Dali sa čítať zľava doprava, ale aj obrátane alebo zhora dole. Väčšinou sa zapisovali len spoluhlásky.“

2. *Zistite, kto bol Jean-Francois Champolion. Príklad z práce žiakov:*

„Jean-Francois Champolion bol mladý francúzsky vedec, ktorému sa ako prvému podarilo po zaniknutí kráľovstva faraónov rozlúštiť symboly hieroglyfov s démotickým písmom.“

3. *Zistite, ako sa mu podarilo rozlúštiť hieroglyfy. Spíšte najdôležitejšie fakty. Príklad z práce žiakov:*

„V roku 1799 bola Napoleonovými vojskami v Rosette neďaleko nílскеj delty nájdená Rosettská doska. Na popísanej strane dosky sa nachádzali tri nápisy. Jeden bol napísaný v staroegyptských hieroglyfoch, druhý nápis sa skladal zo znakov, ktoré pred 200 rokmi nikto nevedel prečítať. Dnes však už vieme, že ide o démotické písmo. Tretí nápis však vyvolal svetovú senzáciu. Bol písaný v klasickej gréčtine, teda v jazyku, ktorý je dodnes všeobecne známy. Hneď bolo jasné, že všetky tri nápisy majú rovnaký obsah. Grécky text tak po prvýkrát ponúkol rozlúštiť význam hieroglyfov.“

4. *Na výstave zistite, kde sa Rosettská doska nachádza dnes. Príklad z práce žiakov:*

„Dnes sa originál Rosettskej dosky nachádza v britskom múzeu v Londýne.“

5. tematický okruh Carter a archeológia

Štyri skupiny žiakov zaradené do tematického okruhu Carter a archeológia riešili tieto úlohy:

1. Napíšte novinový článok o objave Tutanchamonovej hrobky. Pri tvorbe použite texty A a B a poznámky o Howardovi Carterovi, ktoré ste si napísali na výstave.

Skupiny, ktoré spracúvali piaty tematický okruh, mali len jednu úlohu. Rozsahom je táto úloha porovnateľná s ostatnými tematickými okruhmi. Žiaci majú prečítať úvodné texty v pracovnom liste, hľadať informácie o objavení Tutanchamonovej hrobky a zapisovať ich vo forme poznámok. Z týchto poznámok potom vytvoria súvislý článok s ilustračnými obrázkami. Príklad z práce žiakov:

„V roku 1891 sa 17-ročný Howard Carter po prvýkrát vydal do Egypta. O niečo neskôr navštívil Egypt lord Carnarvon, ktorý mal dostatok financií, ktoré mu umožnili vykopať skryté nálezy. V roku 1907 tím Theodora M. Davisa objavil v Údolí kráľov pozostatky Tutanchamonovej pohrebnej slávnosti. O dva roky neskôr našiel vykradnutú hrobku a domnieval sa, že patrila Tutanchamonovi. Vyhlásil, že v Údolí kráľov bolo všetko, čo sa dalo, už objavené. Carter mal nato iný názor a presvedčil Carnarvona, aby investoval do nových vykopávkov. Carterov cieľ bol objavenie skutočnej Tutanchamonovej hrobky. Po vypuknutí 1. svetovej vojny musel byť výskum prerušený a znova sa začal až v roku 1917. Carter podľa navádzacích bodov zaznamenal všetky vykopávky a nálezy do štvorcov. Po piatich rokoch bola preskúmaná takmer celá oblasť okolo domčekov staviteľov. Pri vstupe do hrobky Ramzesa VI. v roku 1922 Carter objavil schodisko pod domčekmi staviteľov. Poslal po Carnarvona, ktorý ihneď pricestoval z Anglicka. 26. novembra Carter, Carnarvon s jeho dcérou a kolegom objavili vchod do predizby hrobky. Carter po otvorení odpovedal na otázku, čo vidí: „Vidím úžasné veci.“ Všetkým bolo jasné, že majú pred sebou pravú Tutanchamonovu hrobku. 30. novembra vyšiel článok v anglických novinách The Times. Táto správa obletela celým svetom a spôsobila senzáciu. Niekoľko týždňov po objavení hrobky poštipal lorda Carnarvona jedovatý moskyt. Neskôr sa porezal pri holení a v mieste štípanca dostal infekciu, ktorá mu spôsobila smrť. Táto udalosť oživila starú legendu o kliatbe faraónov.“

Samotná exkurzia prebehla bez väčších ťažkostí. Správanie žiakov musím osobitne vyzdvihnúť. Nakoľko sa v našom termíne zúčastnilo výstavy viac skupín z rôznych škôl naraz, bolo v priestoroch Incheby pomerne rušno. Žiaci z iných škôl boli hluční a nedisciplinovaní, čo bolo spôsobené tým, že nemali zadané žiadne úlohy. Naši žiaci mali plné ruky práce a bolo vidieť, že sa snažia hľadať odpovede na položené otázky.

Žiaci sporadicky vyhládávali moju pomoc. Jedna skupina mala ťažkosti s vyhládaním informácií o mumifikácii. Panel venovaný mumifikácii bol pri prechode z jednej časti výstavy na druhú. Nevenovala sa mu samostatná zvuková nahrávka, ale bol dostatočne viditeľný. Nakoniec sa ukázalo, že členky skupiny sa nedokážu dohodnúť na spoločnom postupe práce. Odrazilo sa to aj na kvalite ich výstupu. Odpovede boli spracované úsečne a často neodpovedali na zadané otázky.

Ďalšia skupina ma navštívila počas výstavy hneď niekoľkokrát s tým, že už to majú hotové a nevedia čo ďalej. Pri krátkej kontrole zadaní som zistil, že výstup je nekompletný a narýchlo spracovaný. Týchto chlapcov viac zaujímalo, kde si môžu sadnúť a prečkať do konca výstavy, lebo ich vraj boleli nohy. Po viacerých pokusoch o predčasné ukončenie výstavy však spracovali zadanie správne.

Nanešťastie, jedna skupina žiakov výstavu aj zadania odignorovala úplne. Na začiatku sa tvárili, že pracujú. Neskôr som zistil, že na tabletoch hrali hry a z výstavy si nič neodniesli. Chlapci z tejto skupiny očakávali, že po skončení výstavy od niekoho odpíšu

hotové zadanie a takýmto spôsobom završia svoj voľný deň. Keďže sa im to nepodarilo, odovzdali mi prázdne zadania.

Môžem konštatovať, že všetky ostatné skupiny sa svojich úloh zhostili zodpovedne a pracovali tak, aby stihli vnímať všetko okolo seba a zároveň vypracovať zadania podľa spoločnej dohody. Bolo zaujímavé sledovať žiakov pri práci. Počúvali elektronického sprievodcu, čítali, fotili, potom si sadli, písali odpovede, upravovali vytvorené fotografie a vkladali ich do textu. Úroveň vypracovaných zadaní bola rôzna, ale je nutné oceniť veľkú snahu o čo najlepšie splnenie zadaných úloh a tým aj cieľa exkurzie. Informačne boli výstupy takmer všetkých týchto skupín kvalitné, rozdiely sa prejavili skôr v grafickej stránke spracovania.

V číselnom prevedení teda vychádza, že zo 40 žiakov (20 z 9.B a 20 z 9.C), ktorí sa zúčastnili exkurzie, 34 žiakov pracovalo na výstave v plnom nasadení, 4 žiaci pracovali s nezáujmom a 2 žiaci nepracovali vôbec. Zaujímavý je aj fakt, že z týchto šiestich žiakov bola polovica z B triedy a polovica z C triedy. Z môjho osobného hodnotenia priebehu výstavy teda konštatujem, že 85% žiakov z oboch tried pracovalo na výstave tak, aby splnili cieľ exkurzie. V 9.B je to normálny stav, ale v 9.C je to extrémne vysoké číslo a už na výstave bolo očividné, že spracovanie témy ich zaujalo a spôsob, akým bola exkurzia prevedená, ich podnietil k výkonu.

Po odchode z výstavy žiaci dostali podľa dohody jednu hodinu na dopracovanie, skompletizovanie a odovzdanie vypracovaných zadaní, teda ich výstupov. V autobuse sedia tak, ako sú v skupinách. Päť skupín potrebovalo moju pomoc. Dve z nich mali problém so správnou interpretáciou informácií. Týkalo sa to náboženských predstáv starovekých Egypťanov a procesu mumifikácie. Pri náboženských predstavách nebolo žiakom jasné, či ich majú prepojiť aj s posmrtným životom a s opisom mumifikácie mala problém už vyššie spomínaná skupina. Situáciu sme spolu vyriešili, čo sa odrazilo aj v samotných výstupoch.

Ďalšie tri skupiny mali skôr technické problémy. Jednej skupine sa omylom zmazala celá jedna strana v pracovnom liste aj s časťou vypracovaných úloh. Stratenú stranu sa nepodarilo obnoviť, bolo nutné vytvoriť novú, ale prázdnu. Keďže žiačky mali všetky ostatné úlohy vypracované, nebol problém dopísať stratenú časť a stihli to dokonca v časovom limite. Ostatné dve skupiny neopatrnosťou prekryli napísaný text obrázkom a uložili poznámku. V tomto prípade už neexistuje krok späť, preto bolo na mojom uvážení, či to dám žiakom prepísať. Keďže to boli malé obrázky a podstatná časť ich práce bola viditeľná, uznal som im aj takýto výstup. Dalo sa z neho prečítať všetko podstatné, hoci malé časti boli prekryté. Dokonca i vyššie spomínaná skupina „ignorantov“ sa stále tvárila, že pracuje. Neskôr som sa dozvedel, že chceli narýchlo niečo napísať, ale už sa im to nepodarilo.

Všetky skupiny odovzdali tablety so svojimi výstupmi v stanovenom čase. Realizačná časť exkurzie tým skončila a po ceste do divadla som sa žiakov pýtal na ich prvé dojmy. Svojimi vyjadreniami ocenili prípravu exkurzie a jej zaujímavé spracovanie. Ocenili najmä prácu s tabletmi. Prvýkrát sme pri práci na exkurzii používali nové školské tablety, bola to novinka pre mňa i pre žiakov. Dotykové zariadenia podľa vyjadrení žiakov výrazne zjednodušili a zatriktívniili prácu na exkurzii. Jediná negatívna reakcia

smerovala k času strávenému na výstave. Pre niektorých žiakov to bolo zbytočne dlho. Celkovo však boli žiaci po výstave pozitívne naladení.

2.3 Vyhodnotenie a výsledky exkurzie

Zhodnotenie exkurzie prebehlo na nasledujúcich dvoch hodinách dejepisu po návrate. Kvôli veľkému počtu žiakov som si zariadil spojenie tried na hodinu dejepisu v oboch triedach. Tým vznikla dvojhodinovka, na ktorej pracovné skupiny prezentovali svoje výstupy pred celou triedou a stihli tiež vyjadriť názor na zažitú exkurziu, čiže dať učiteľovi spätnú väzbu. Vyučovacia hodina bola vlastne diagnostickou fázou celej exkurzie.

Snímka vyučovacej hodiny – Zhodnotenie exkurzie:

Ročník: deviaty

Trvanie: 2x 45 minút

Miesto: učebňa Dejepis

Časové zaradenie vyučovacej hodiny: prvá hodina po návrate z exkurzie

Téma: Prezentácia žiackych výstupov a zhodnotenie exkurzie Tutanchamon – jeho hrobka a poklady

Ciele:

1. kognitívne: zodpovedať zadania z pracovných listov, ktoré boli pracovnou náplňou žiakov na exkurzii
2. afektívne: zhodnotiť úroveň výstupov jednotlivých pracovných skupín zo strany žiakov i učiteľa, zhodnotiť priebeh a výsledky exkurzie a ohodnotiť výkony skupín známkou
3. psychomotorické: prezentovať a obhájiť výsledky práce skupín prostredníctvom projekcie na stenu

Vstupné vedomosti žiaka: vedomosti a zručnosti získané na výstave Tutanchamon – jeho hrobka a poklady

Metódy: demonštrácia

Pomôcky: notebook, projektor, biela tabuľa

Organizácia hodiny:

1. diagnostická fáza (90 min.)

- Po príprave techniky začínajú jednotlivé pracovné skupiny na pokyn učiteľa prezentovať výstupy z exkurzie. Aby sa zabránilo stereotypu, učiteľ vyberie z každého tematického okruhu jednu skupinu, ktorá podrobnejšie odprezentuje svoje výstupy a podá všetky dôležité informácie o téme. Ostatné skupiny potom prezentujú svoje výstupy rýchlejšie, čím sa zabráni opakovaniu informácií a strate pozornosti triedy. Po prezentácii hodnotí výstup najskôr samotná skupina, potom trieda a nakoniec učiteľ.
- Úroveň výstupov zodpovedá práci skupín na výstave. Väčšina výstupov je kvalitatívne na vysokej úrovni, čo oceňujú aj sami žiaci. Prezentácia jednej skupiny neprekračuje 4 minúty. Žiaci prezentujú svoje odpovede a obhajujú spôsob spracovania. Samotné výstupy vidia premietané na tabuli všetci ostatní. Skupiny, ktoré evidentne vedeli o čom rozprávajú a bolo vidieť, že venovali spracovaniu veľké úsilie, sú bez námietok ohodnotené známkou výborná učiteľom i ostatnými žiakmi.

- Publikum zložené zo všetkých účastníkov exkurzie má za úlohu sledovať prezentáciu výsledkov, pripomienkovať a hodnotiť spolužiakov. Pripomienky žiakov:
 - odpovede na niektoré otázky sú príliš stručné
 - odpovede na niektoré otázky sú nezrozumiteľne formulované
 - odpovede na niektoré otázky sú nesprávne
 - text je prekrytý obrázkami
 - v pracovnom liste je vložených niekoľko čistých strán, ktoré tam nepatria
 - dokument je neprehľadne členený - bloky textu sú rozhádzané
 - mapa Egypta je vyfarbená narýchlo a je neestetická
 - v dokumente je príliš veľa fotografií
- Hodnotenie skupín žiakmi je pomerne objektívne, až na niekoľko výnimiek súhlasí s hodnotením učiteľa. Najlepšie hodnotenie známku 1 získalo 14 skupín za informačne aj graficky správne vypracované výstupy (Príloha 4). Štyri skupiny sú ohodnotené známku 2. Dôvodom sú stručné a často nejasné formulácie odpovedí (Príloha 5). Stupeň 3 v hodnotení dosiahla jedna skupina za nepresné a nesprávne informácie vo svojom výstupe (Príloha 6). Nedostatočnou je ohodnotená skupina, ktorá odovzdala prázdne zadanie, za čo si vyslúžila kritiku zo strany spolužiakov. Kritika spočívala v tom, že si nevážia takéto školské akcie a robia zlé meno celej skupine. Žiaci cítia, že málo učiteľov v škole robí pre žiakov podobné exkurzie a neradi by o takúto výsadu prišli.
- Po prezentácii dostanú žiaci krátky dotazník, ktorý posluží učiteľovi ako spätná väzba. Žiaci majú stručne zhodnotiť priebeh exkurzie, vlastné pocity, pozitívne a negatívne stránky. Príklady reakcií žiakov:
 - „Exkurzia Tutanchamon bola super. Všetko sa mi páčilo, ale moc ma nebavilo počúvať tie texty v slúchátkach. Všetkým zadaniam som rozumela, ale trochu nám robilo problém nájsť odpovede na otázky. Bola to prvá školská akcia, na ktorej sme používali tablety a veľmi sa mi to páčilo.“ (žiačka z 9.C)
 - „Páčilo sa mi, ako sme mali celý deň program, čiže sme sa nemali šancu nudiť a ešte k tomu nás to všetkých bavilo a zaujímal. Bol to únavný deň, ale plný zážitkov a nových poznatkov.“ (žiačka z 9.B)
 - „Výstava Tutanchamon bola dobrá. Páčilo sa mi to, že sme pracovali s tabletmi. Super bolo aj to, že sme mali ovládač a slúchadlá a púšťali sme si pri každej veci odpovede. Zlé bolo na tom to, že tam toho bolo strašne veľa a nevedel som sa v tom vyznať.“ (žiak z 9.C)
 - „Na výstave sa mi veľmi páčilo. Bolo dobré, že sme mohli chodiť sami a neboli sme viazaní na nejakého sprievodcu. Dozvedeli sme sa veľa o živote a smrti Tutanchamona.“ (žiačka z 9.B)
 - „Tutanchamon bol veľmi dobrý nápad na načerpanie vedomostí z histórie. Otázky na tablete boli spravené slušne. Zapísali sme si v nich nové informácie, čo sme sa dozvedeli. Neboli sme moc šťastní, keďže sme čakali, že si trochu odpočinieme od školy. Znamku som dostal výbornú, takže si nestážujem. Učiteľ nám spravil skvelý výlet na načerpanie vedomostí a zábavy.“ (žiak z 9.C)
 - „Exkurzia Tutanchamon bola ako celok veľmi pekná a náučná. Ale keby si chcel človek všetko zapamätať, tak by tam musel ísť aspoň 10-krát. Veľká výhoda je spôsob podania informácií, nemusíme mať sprievodcu a nemusíme veľa čítať z tabule. Exponáty sú výborné, ale pri takej kvalifikácii mohli vedieť, že obsidián je lesklý, nie matný.“ (žiak z 9.B)

- Na záver hodiny učiteľ zhodnotí priebeh exkurzie. Pochváli drvivú väčšinu žiakov za výborne odvedenú prácu, čo sa v konečnom dôsledku odrazilo i na výsledkoch. Konštatuje, že exkurzia prebehla bez problémov a takýto spôsob učenia sa priniesol výsledky vo forme nových vedomostí, čo žiaci dokázali pri prezentácii svojich výstupov. Skupina, ktorá nepracovala, zostáva bez ďalšieho učiteľovho komentára, žiaci sami im povedali všetko, čo si zaslúžili.

Po formálnom ukončení exkurzie záverečnou hodinou hodnotím túto školskú akciu ako nadmieru úspešnú z viacerých dôvodov. V prvom rade sa podarilo udržať pozornosť žiakov upriamenú dlhší čas na jednu tému. Zaujímavé spracovanie výstavy a použitie moderných technológií priamo na výstave zatriktívniili dejiny starovekého Egypta aj pre žiakov, ktorí neprejavujú záujem takmer o nič. Dôkazom je systematická práca žiakov na výstave a výstupy z nej hodnotené nadpriemerne pozitívne. V 9.C sú priemerne traja jednotkári z 20 žiakov. Hodnotenie výstupov exkurzie v tejto triede je nasledujúce: 12 žiakov bolo ohodnotených výbornou, 6 žiakov chválitebnou, jedna žiačka dobrou a jeden žiak nedostatočnou. V štatistickom poňatí z výsledkov vyplýva, že 60% triedy vypracovalo zadanie a odprezentovalo výstup na najvyššej úrovni. Určite k tomuto výsledku prispela aj prítomnosť druhej, aktívnejšej triedy. Dobré vzťahy oboch tried boli využité aj na aktivizovanie triedy slabšej.

Na základe týchto výsledkov môžem konštatovať, že sa podarilo zvýšiť záujem triedy o tému a tým aj o predmet. Môj zámer neohrozili ani dvaja žiaci, ktorí odignorovali výstavu. Na základe predchádzajúcich skúseností sa takýto prístup dal očakávať a na mieste by boli aj obavy z negatívneho vplyvu na ostatné skupiny. Ako však žiaci dali najavo na záverečnej hodine, ich „fajerina“ zostala bez povšimnutia a mala opačný efekt, spolužiaci boli sklamaní z ich prístupu.

Realizácia exkurzie ukázala mnoho pozitívneho, ale aj rezervy, ktoré treba v budúcnosti dotiahnuť. Na ich základe by sa dali odporúčania pre prax zhrnúť do niekoľkých bodov:

- Určite využívať správne pripravenú exkurziu ako organizačnú formu doplnujúcu klasickú vyučovaciu hodinu v predmete dejepis.
- Venovať viac času príprave žiakov na prácu s tabletmi a tým predísť technickým problémom na exkurzii.
- Zo strany učiteľa zamedziť vzniku skupiny, u ktorej je predpoklad, že nebude pracovať.
- Zvážiť dĺžku časovej dotácie na výstavu a vlastnú prácu žiakov. Tri hodiny sa u niekoľkých skupín ukázalo ako veľa, ale vzhľadom na zložitosť témy a rozľahlosť výstavy boli v tomto prípade primerané.
- Zvážiť množstvo zadaných úloh v závislosti od časovej dotácie na vlastnú prácu žiakov.

ZÁVER

Predložená osvedčená pedagogická skúsenosť sa v celom rozsahu venuje pokusu o spracovanie komplexnej metodiky prípravy, realizácie a vyhodnotenia tematickej dejepisnej exkurzie s využitím školských tabletov. Práca je rozdelená na dve základné časti.

V teoretickej časti práce v prvom rade charakterizujem exkurziu ako organizačnú formu vyučovania. Pomenujem základné druhy exkurzie a charakterizujem základné fázy, ktorými sú príprava, realizácia a zhodnotenie a využitie výsledkov exkurzie. V ďalšej časti sa už venujem metódam, ktoré používam v jednotlivých fázach exkurzie.

Praktická časť je rozdelená podľa spomínaných fáz, ktoré popisujú jednotlivé časti exkurzie. Realizácii dejepisnej exkurzie predchádza náročná príprava, ktorá je aj prvou časťou práce. Ťažiskom učiteľovej práce je okrem organizácie najmä príprava materiálov a prostriedkov, ktoré žiaci potrebujú pri vlastnej práci. Záverom prípravnej fázy je vyučovacia hodina tesne pred exkurziou. Druhou časťou je realizácia s kompletným popisom práce žiakov na exkurzii. K jednotlivým zadaniam sú doplnené výstupy žiakov tak, ako ich spracovali priamo na výstave. Záverečnou časťou je zhodnotenie výsledkov exkurzie. To prebieha na následnej vyučovacej hodine po exkurzii, kde žiaci prezentujú svoje výstupy a sú za ne hodnotení.

Výsledky a spätná väzba od žiakov dokázala, že sa podarilo vyvolať záujem žiakov nielen o tému, ale aj o predmet dejepis. Vyššie spomenuté štatistické zhrnutie ponúka zaujímavé čísla. Hodnotenie známku výborná pre 60% triedy 9.C je nevídaný jav, ktorý vysoko prevyšuje realitu vyučovacích hodín. Zmena prostredia a iné pracovné podmienky, zaujímavá téma a dobre pripravená školská akcia dokázala priviesť k výkonnosti aj žiakov, ktorí patria dlhodobo k podpriemerným. Výsledky triedy 9.B súhlasia s dlhodobým štandardom. 18 žiakov s výborným, 1 žiačka s dobrým a 1 žiak s nedostatočným hodnotením nie je žiadnym prekvapením.

Jediným výrazným negatívom absolvovanej exkurzie je skupina, ktorá odovzdala prázdne zadanie bez vysvetlenia. Dôvodov tohto stavu môže byť viac. Jednak ich všeobecný nezáujem o školu a negatívny prístup ku všetkému, čo sa týka školy. Ďalším dôvodom môže byť snaha ukázať sa pred spolužiakmi a takýmto spôsobom sa zviditeľniť. Na základe reakcií žiakov môžem konštatovať, že ich správanie malo presne opačný efekt a ako spomínam vyššie, vyslúžili si nepríjemnú kritiku. Šanca na nápravu už ale nebola, preto som musel prikročiť k prvej nedostatočnej za výstup z exkurzie v kariére. Urobiť výnimku a nehodnotiť by bolo vyslovene nespravodlivé voči všetkým ostatným, ktorí si svoje úlohy splnili.

Osvedčená pedagogická skúsenosť v takejto podobe by teda mala byť prínosom najmä pre učiteľov druhého stupňa, pričom by mala:

- Predstavovať komplexný návod na prípravu, realizáciu a vyhodnotenie dejepisnej exkurzie s využitím tabletov. Po preštudovaní práce by mal každý učiteľ vedieť zrealizovať podobnú dejepisnú exkurziu na akúkoľvek tému.
- Podnietiť kolegov k jednoduchému využívaniu techniky, ktorou škola disponuje. Využívanie techniky nemusí byť náročné. V prvom rade treba využiť popularitu

tabletov u žiakov. Akákoľvek téma bude oveľa zaujímavejšia, keď do výuky zapojíme zariadenie, s ktorým ich práca vyslovene baví.

- Prispievať k zvýšeniu záujmu o predmet dejepis a zároveň popularizovať dejiny u žiakov. Zaradením takejto exkurzie by malo pôsobiť ako návnada pre žiakov, istý motivačný faktor, ktorý môže zmeniť pohľad žiakov na predmet.
- Prispievať k potláčaniu stereotypu vo vyučovaní. Klasická vyučovacia hodina je síce najrozšírenejšia organizačná forma, ale vhodne zaradená exkurzia s využitím didaktickej techniky môže oživiť vyučovanie.
- Pomôcť k zlepšeniu vyučovacích výsledkov aj v slabších triedach. V triedach, ktoré dlhodobo dosahujú slabé výsledky je práve takýto prístup šancou na zlepšenie výsledkov. Dobrá známka získaná za poctivú prácu na exkurzii je nielen motivačným faktorom, ale aj možnosťou na zlepšenie záverečného hodnotenia.
- Prispieť k zlepšeniu vzťahov medzi učiteľom a žiakom. Nie je veľa učiteľov, ktorí pravidelne zaraďujú exkurziu do vyučovacieho procesu. Preto žiaci oceňujú, ak učiteľ pre nich pripraví niečo viac, ako ostatní.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

- BELANOVÁ, A. 2013.** Deväť otázok na premýšľanie pre učiteľov. In: Učiteľské noviny, roč. 60, 2013, č. 28.
- FISCHER, R. 1997.** Učíme děti myslet a učit se: praktický průvodce strategiemi vyučování. Praha: Portál, 1997.
- KAROLČÍK, Š. – MURTI NOVÁ, L. 2014.** Pojmové mapy v programe výučby regionálnej geografie. In: Geografia, roč. 22, 2014, č. 1. ISSN 1335-9258
- KASÍKOVÁ, H. 2010.** Kooperativní učení, kooperativní škola. 2. vydanie. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-712-1
- KOHÚTOVÁ, Z. 2014.** Stretnutie s dejinami. In: Dobrá škola, roč. 5, február 2014, č. 6. ISSN 1338-0338
- PAJTINKA, L. 2013.** Dajme školstvu jeho spoločenský význam. Rozhovor s Erichom Petlákom. In: Učiteľské noviny, roč. 60, 2013, č. 29.
- PETLÁK, E. 1997.** Všeobecná didaktika. 1. vydanie. Bratislava: IRIS, 1997. ISBN 80-88778-49-2
- PETTY, G. 2006.** Moderní vyučování. 4. vydanie. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-172-7
- SZILÁGYI, D. 2009.** Využitie IKT pri výučbe dejepisu. Cena Slovak Telekom 2009.
- TUREK, I. 2010.** Didaktika. 2. vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. ISBN 978-80-8078-322-8
- ZELINA, M. 1990.** Rozhovor vo výchovnom poradenstve a na vyučovaní. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1990.

Internetové zdroje

<http://www.tut-vystava.sk/vyukove-materialy/>

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Pojmová mapa vytvorená na poslednej vyučovacej hodine pred exkurziou

Príloha 2 Vypracovaná mapa z 2. tematického okruhu

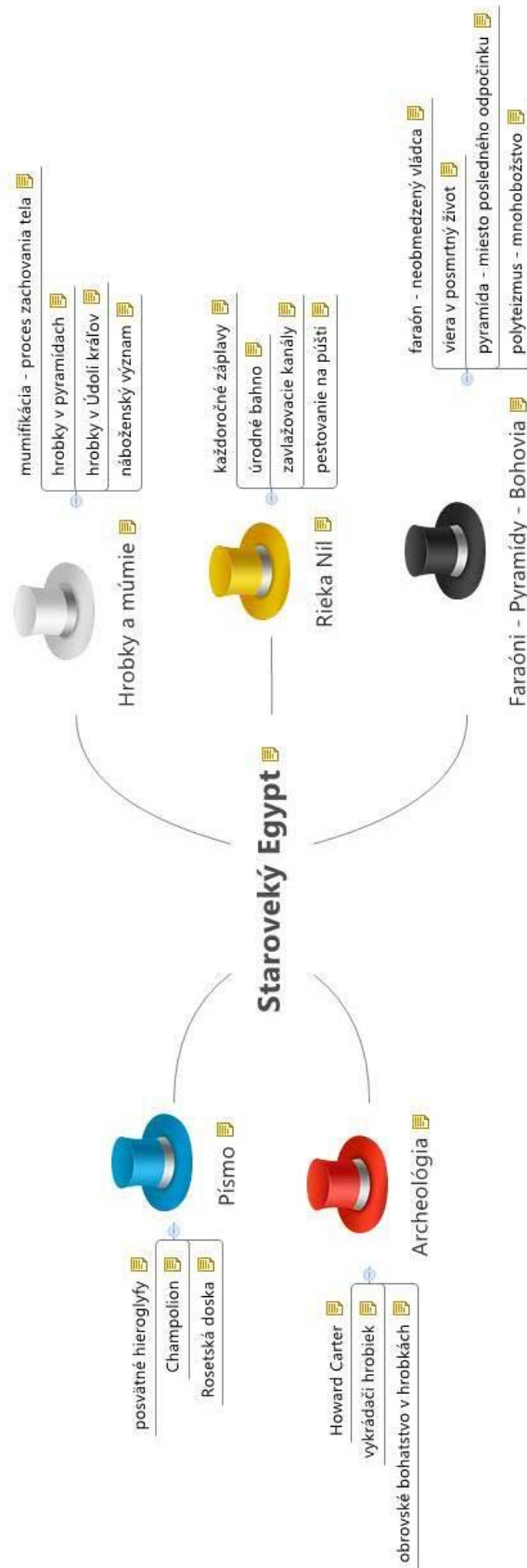
Príloha 3 Vypracovaná mapa Egypta z 3. tematického okruhu

Príloha 4 Príklad vypracovaného zadania ohodnoteného známku 1 (zmenšené a skrátané)

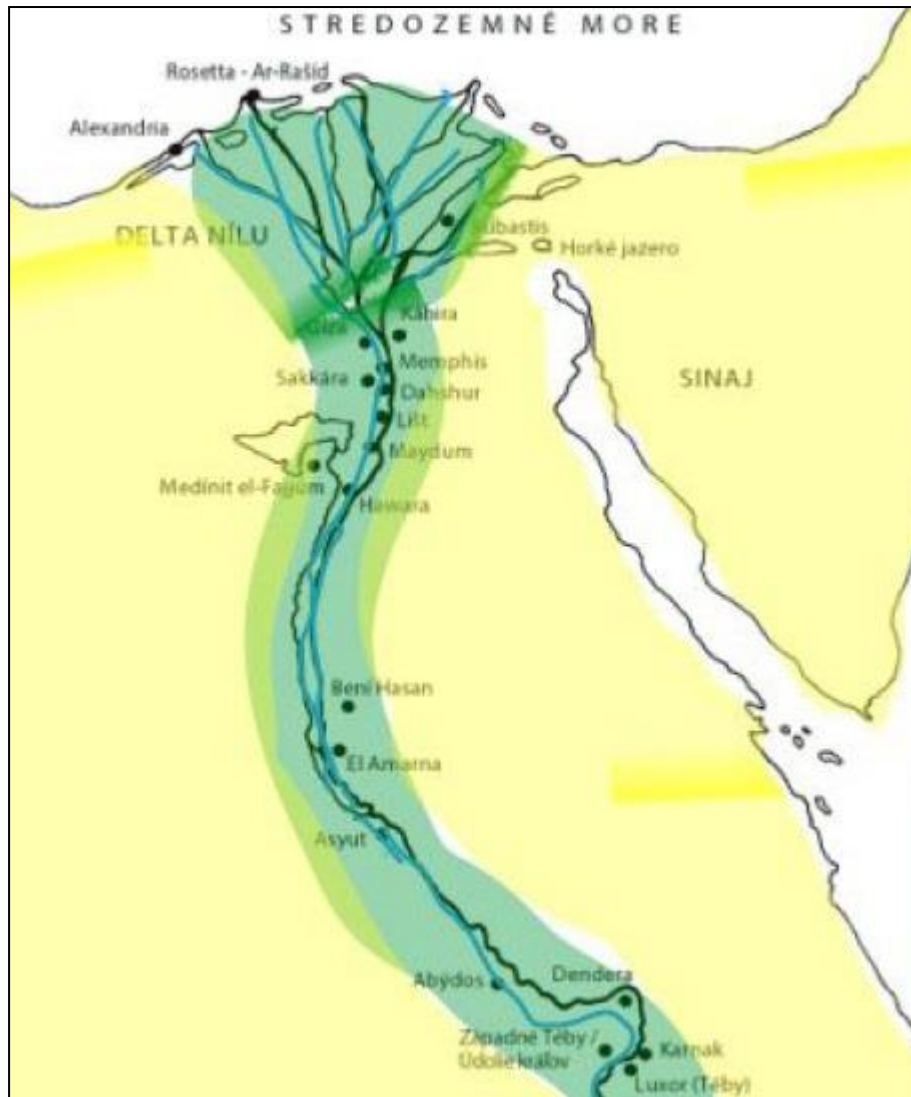
Príloha 5 Príklad vypracovaného zadania ohodnoteného známku 2 (zmenšené a skrátané)

Príloha 6 Príklad vypracovaného zadania ohodnoteného známku 3 (zmenšené a skrátané)

Príloha 1 Pojmová mapa vytvorená na poslednej vyučovacej hodine pred exkurziou

Príloha 2 Vypracovaná mapa z 2. tematického okruhu

Príloha 3 Vypracovaná mapa Egypta z 3. tematického okruhu

Úloha A

Kto bol Jean-Francois Champollion?

- Jean-Francois Champollion bol mladý francúzsky vedec, ktorému sa ako prvému podarilo po zaniknutí kráľovstva faraónov rozlúštiť symboly hieroglyfov s démotickým písmom.

Ako sa mu podarilo prečítať hieroglyfy?

- V roku 1799 bola Napoleonovými vojskami v Rosette neďaleko nílскеj delty nájdená Rosettská doska. Na popísanej strane dosky sa nachádzali tri nápisy. Jeden bol písaný v staroegyptských hieroglyfoch, druhý nápis sa skladal zo znakov, ktoré pred 200 rokmi nikto nevedel prečítať. Dnes však už vieme, že ide o démotické písmo. Tretí nápis však vyvolal svetovú senzáciu. Bol písaný v klasickej gréčtine, teda v jazyku, ktorý je dodnes všeobecne známy. Hneď bolo jasné, že všetky tri nápisy majú rovnaký obsah. Grécky text tak po prvýkrát ponúkol rozlúštiť význam hieroglyfov.

Príloha 5 Príklad vypracovaného zadania ohodnoteného známku 2 (zmenšené a skrátene)

TUTANCHAMON

JEHO HROBKA A POKLADY

3

1. Múmie

Tutanchamonova múmia

Úloha B

1. Zistite si na výstave všetko o mumifikácii.
2. Urobte si poznámky o tom, prečo sa v starovekom Egypte mumifikovali telá mŕtvych. Aké nástroje sa k tomu používali?
3. Na výstave môžete vidieť takzvané „kanopy“. Sú to nádoby, v ktorých sa uchovávali orgány. Vypíšte, ktoré orgány boli takto uchovávané? Zistite, aké náboženské predstavy boli spojené s kanopami.

1. Remeselníci potrebovali 70 dní na mumifikovanie + vykonanie rituálov. Rituály pozostávali z recitácie pohrebných textov.
1.krok: vybratie vnútorných orgánov.
2.krok: vysušenie mŕtvoly
2. Telá sa mumifikovali aby faraónovi zabezpečili bezpečnú cestu na posmrtný život.
3. V kanopách boli dôležité orgány ktoré potreboval tutanchamon pre posmrtný život...(pľúca, žalúdok, pečeň a črevá)

Developed by Facts & Files Historisches Forschungsinstitut Berlin, www.factsandfiles.com for TUTANKHAMUN – HIS TOMB AND HIS TREASURES, © 2008
Research Consultant: Susanne Martinsson-von Falck, M.A. and Dr. Wolfgang Wettengel

Príloha 6 Príklad vypracovaného zadania ohodnoteného známkou 3 (zmenšené a skrátené)

Faraon Tutanchamon

Bol synom Achnatona -> vladol v roku 1353 az 1357 pred kr. Achnatan ->zalozil monoteicke nabozenstvo-> viera jedneho boha Atona, uctievali viacero bohov. Slnecny disk -> Aton-> jediny uznavany boh. Jeho manzelka bola slavna Nefertiti. Tutanchamon vladol 9 rokov. Tutanchamon stal v cele dobre organizovaneho statu. mal troch radcov: Vezir aje, Maja, Haremheb. Tutanchamon v 18 rokoch zomrel. Na tron si zasadol Aje.

Grecky cestovatel ocarený egyptom

Herodotos sa narodil v malej azii. Dost toho precestoval. Bol vynikajucim pozorovatelom a pozorne nacuval rozpravanim ludi. Jeho kniha dejiny-> prva historicka kniha. V roku 450 pred n.l. Navsivil egypt. Vsetko co videl a pocul ho naplnalo velkym uzasom. Cheops -> nariadil stavbu obrovskej pyramidy. Po zaniku strednej rise faraoni prestali stavat pyramidy. Namiesto toho -> pohrebne komory do skaly.